

Uw pensioen is onzeker

Open brief

Februari 2011

NBA

Nederlandse
Beroepsorganisatie
van Accountants

The logo for the Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (NBA) features a solid orange horizontal bar above the letters 'NBA' in a bold, orange, sans-serif font.

Het NIVRA en de NOvAA gaan fuseren en worden samen de NBA:
Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants.

De leden van de NBA vormen een brede, pluriforme beroeps-
groep van ruim 20.000 professionals werkzaam in de openbare
accountantspraktijk, bij de overheid, als intern accountant en
in het management van organisaties. Integriteit, objectiviteit,
deskundigheid en zorgvuldigheid, geheimhouding en professio-
neel gedrag zijn essentiële waarden voor iedere accountant. De
NBA helpt accountants hun cruciale rol in de maatschappij te
vervullen, nu en in de toekomst.

Aan pensioenfondsen, hun deelnemers en overige belangstellenden

Postbus 7984
1008 AD Amsterdam
Antonio Vivaldistraat 2-8
1083 HP Amsterdam
T 020 301 03 01
nba@nba.nl
www.nba.nl

Datum	Onderwerp	Referentie	Bijlage(n)
2 februari 2011	Pensioenen		Vijf signalen

Geachte fondsbestuurders, deelnemers en belangstellenden,

De kredietcrisis heeft diepe sporen achtergelaten. Het Nederlandse pensioenstelsel en in het bijzonder de pensioenfondsen worden zwaar op de proef gesteld. Er is onzekerheid over het kunnen nakomen van de huidige en toekomstige pensioenverplichtingen, de renteontwikkeling op korte en lange termijn, de stijgende levensverwachting, de toekomstige beleggingsresultaten en over mogelijke (nieuwe) eisen vanuit de politiek en van toezichthouders. Politiek speelt de vraag of het pensioenstelsel op de huidige wijze nog wel houdbaar is. Het betreft de (toekomstige) pensioenen van miljoenen Nederlanders. Zij willen weten of hun pensioenrechten bestand zijn tegen inflatie (waardevaste uitkering) of dat deze op een bepaald geldbedrag gefixeerd worden (nominale uitkering). Of dat er zelfs een verlaging van de (toekomstige) pensioenuitkering dreigt.

Het debat over deze problemen en mogelijke oplossingen is maatschappelijk van groot belang. De Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (NBA) wil invulling geven aan de publieke functie van accountants door een bijdrage te leveren aan dit debat. Veel accountants zijn immers vanwege de financieeltechnische aspecten van de pensioenen goed bekend met de problematiek. Uiteraard hebben zij een geheimhoudingsplicht. Maar zij kunnen wel hun geanonimiseerde kennis met elkaar en met onze Signaleringsraad bespreken. Vervolgens zijn pensioenexperts gevraagd te reageren waaronder medewerkers van het Ministerie van Sociale zaken en Werkgelegenheid, De Nederlandsche Bank en de Pensioenfederatie.

Op basis van deze gesprekken vragen wij aandacht voor vijf signalen die in de bijlage nader worden toegelicht:

1. Verander geen regels tijdens het spel: korten kan onvermijdelijk blijken
2. Beoordeel positie pensioenfondsen: inzicht in onzekerheden
3. Pensioenfonds of beleggingsinstelling: een schuivend risicoprofiel
4. Pensioenfondsen en verzekeraars: appels en peren
5. Maak het niet te ingewikkeld: test de uitvoerbaarheid

Hoogachtend,

drs. Ruud Dekkers RA
voorzitter NIVRA

prof.dr.mr. Frans van der Wel RA
voorzitter Signaleringsraad

NIVRA en NOvAA gebruiken de merknaam NBA (Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants). De wettelijke fusie van NIVRA en NOvAA tot NBA moet nog plaatsvinden.

Nederlandse
Beroepsorganisatie
van Accountants

Vijf signalen

1. VERANDER GEEN REGELS TIJDENS HET SPEL: KORTEN KAN ONVERMIJDELIJK BLIJKEN

De Pensioenwet en het Financieel toetsingskader (FTK) bepalen wanneer pensioenfondsen verplicht worden om met extra maatregelen hun financiële buffers op peil te brengen. Deze spelregels zijn enkele jaren geleden ontwikkeld op basis van uiteenlopende economische scenario's. Ze zouden van toepassing moeten zijn in goede en slechte tijden. Nu de slechte tijden zijn aangebroken dreigen de regels niet te worden toegepast, maar aangepast. Het nut van maatregelen tot herstel van de financiële buffers wordt in twijfel getrokken. Opportunisme ligt op de loer. Betoogd wordt dat er sprake is van een zeldzaam slecht economisch scenario welk een wijziging van de spelregels vereist.

De regels schrijven buffers voor slechte tijden voor. Negatieve ontwikkelingen voor de financiële positie van pensioenfondsen als gevolg van rente, levensverwachting en financiële markten hebben het noodzakelijk gemaakt om deze buffers aan te spreken. De buffers moeten nu weer op niveau worden gebracht om eventuele toekomstige tegenvallers op te vangen. Dat schrijven ook de spelregels voor. Bedrijfseconomisch geldt dat, indien de dekkingstekorten niet kunnen worden ingelopen door (een combinatie van) premieverhoging en beleggingsresultaat, de herstelkracht blijkbaar onvoldoende is en dat daarmee het korten van pensioenaanspraken en -rechten onvermijdelijk is. Een bestuur dat in een situatie dat de dekkinggraad kleiner is dan 100% concludeert niet te moeten korten, moet dit verantwoorden aan de deelnemers die nog niet gepensioneerd zijn. Het bestuur moet tevens aangeven wat dit betekent voor de waardevastheid van hun aanspraken. Immers, bij een dekkinggraad kleiner dan 100% keert het bestuur meer uit aan gepensioneerden dan op dat moment naar evenredigheid voor hen aanwezig is.

2. BEOORDEEL POSITIE VAN PENSIOENFONDSEN: INZICHT IN ONZEKERHEDEN

Herstelmaatregelen worden tot in detail doorgerekend, waarbij de actuele dekkinggraad per heden een belang-

rijk vertrekpunt is. Maar pensioenfondsen baseren de waardering van de verplichtingen en een deel van de beleggingen op schattingen en veronderstellingen omtrent toekomstige ontwikkelingen. De horizon hiervoor kan oplopen tot wel 60 jaar. Het is van belang om te beseffen dat bijvoorbeeld de schattingen van de toekomstige overlevingskansen zijn gebaseerd op statistische modellen. Inherent aan deze schattingen is (schattings-)onzekerheid. Een ding is zeker, de werkelijkheid zal afwijken van de schatting.

Het nemen van beslissingen op basis van bijvoorbeeld de dekkinggraad zonder het kennen van de hierin begrepen onzekerheid achten wij ongewenst. Wij vinden dat schattingsonzekerheden kwalitatief en kwantitatief moeten worden geanalyseerd én gecommuniceerd. Pensioenfondsen dienen gevoeligheidsanalyses te communiceren in de vorm van een kansverdeling van pensioenuitkomsten. Hierbij kan gedacht worden aan uitleg in de vorm van "uitgaande van de huidige dekkinggraad is er een X% kans dat in de komende 20 jaren sprake zal zijn van onderdekking en Y% kans op een waarde vaste pensioenuitkering gedurende die periode". Dit maakt de dekkinggraad als puntschatting veel minder relevant en daarmee de discussie over dekkinggraden tot op soms tienden van procenten. Een kansverdeling maakt beleid eenvoudiger uit te leggen en maakt deelnemers bewuster van de onzekerheden, ook als het pensioenfonds er goed voorstaat.

3. PENSIOENFONDS OF BELEGGINGSINSTELLING: EEN SCHUIVEND RISICOPROFIEL

De doelstelling van een pensioenfonds is vanouds het doen van adequate uitkeringen tegen redelijke kosten. Dit wordt bereikt door het ontvangen van premies en het beleggen hiervan in bijvoorbeeld obligaties en aandelen. De afgelopen decennia zijn de marktrenten steeds verder gedaald en is druk ontstaan op de verwachte beleggingsrendementen van obligaties. Om te blijven voldoen aan de bij de deelnemers aanwezige verwachtingen zijn de fondsen op zoek gegaan naar hoger renderende beleggingen met een dito risicoprofiel. Echter, tijdens de finan-

ciële crisis hebben zich daarbij niet-verwachte risico's gemanifesteerd die voortkomen uit illiquide markten of uit complexe beleggingen waaronder afgeleide financiële instrumenten, de zogenoemde derivaten.

Veel deelnemers willen echter vooral een zeker pensioenbedrag aangezien dit een belangrijk deel van hun inkomen vormt in aanvulling op de AOW. Hierbij past een gematigd risicoprofiel. Onder de huidige omstandigheden betekent een lager risicoprofiel een lagere kans dat in de toekomst indexaties kunnen worden verleend, dus een lagere kans dat pensioenen waardeverlozen zijn. Het betreft een uitruil tussen verwachting en zekerheid gebaseerd op bijbehorend rendement en risico. Wij vinden dat pensioenfondsen relevanter moeten rapporteren aan de deelnemers over de hardheid van pensioentoezeggingen, gewekte verwachtingen en de risico's die deelnemers hierbij lopen. De effecten van eventuele bestuursbesluiten tot verhoging of verlaging van het risicoprofiel van het pensioenfonds moeten worden gecommuniceerd om de deelnemer in staat te stellen na te gaan welke gevolgen dit kan hebben voor zijn of haar persoonlijke situatie.

4. PENSIOENFONDSEN EN VERZEKERAARS: APPELS EN PEREN

In de markt is op dit moment een ontwikkeling waarneembaar waarbij pensioenfondsen worden opgeheven. Hierbij worden pensioenregelingen met bijbehorende bezittingen en verplichtingen ondergebracht bij verzekeraars. Bij de deelnemers kan de indruk ontstaan dat de bestaande regeling (en daarbij behorende verwachtingen) zonder wijziging, maar met meer zekerheid voor de deelnemer, kan worden voortgezet. Echter de regeling bij verzekeraars is normaliter anders vormgegeven: bij verzekerde regelingen ligt de nadruk op het garanderen van de opgebouwde nominale pensioenaanspraken. Terwijl pensioenfondsen zich meer richten op de dubbele doelstelling van het realiseren van de nominale aanspraken én de indexatie.

Het is van belang dat deelnemers in een pensioenregeling goed inzicht wordt gegeven in toezeggingen (nominale of waardeverlozen kader), verwachtingen (mate van waarschijnlijkheid van uitkering en indexatieverlening) en risico's

(profiel van de beleggingen en andere belangrijke risico's). Dit inzicht is overigens niet alleen bij een mogelijke overgang van pensioenfonds naar verzekeraar van belang, maar gedurende de gehele duur van het deelnemerschap aan de pensioenregeling. Het bestaande Uniform Pensioenoverzicht (UPO) voorziet niet in deze informatiebehoefte. Wij pleiten voor een meer relevante, uniforme informatievoorziening naar deelnemers, waarbij hetzelfde format wordt gebruikt door zowel pensioenfondsen als verzekeraars.

5. MAAK HET NIET TE INGEWIKKELD: TEST DE UITVOERBAARHEID

In vervolg op het sociaal akkoord d.d. 4 juni 2010 bespreken de overheid en de werkgevers- en werknemersorganisaties momenteel diverse oplossingen voor de pensioenproblematiek. De gesprekken zullen resulteren in de bijstelling van het zogenoemde model-pensioencontract: de basis voor vele te vernieuwen pensioencontracten. Eén van de ideeën is dat de pensioenverplichtingen die de fondsen hebben jegens de pensioengerechtigden, worden opgesplitst in toezeggingen die als 'hard' dan wel als 'zacht' kunnen worden aangemerkt. Op de 'harde toezeggingen' kan de (toekomstige) pensionaris rekenen, op de zachte uitdrukkelijk niet. Het jaarlijks indexeren van de pensioenen vormt nu bij de meeste fondsen al zo'n zachte toezegging. Onderhandeld wordt over de vraag of dit niet ook voor een deel van de aanspraken op het nominale pensioen zou moeten gelden. De onzekerheid voor de deelnemer zal hierdoor gaan toenemen. De nieuwe pensioencontracten worden wellicht, al dan niet versterkt door overgangsbepalingen, nog ingewikkelder. De uitvoeringskosten zullen gaan stijgen en het gevaar dreigt dat de uitvoering van pensioenregelingen 'out of control' raakt. Wij adviseren om de nieuwe bepalingen eenvoudig te houden en de voorgenomen wijzigingen in het pensioencontract aan een uitvoerbaarheidstest te onderwerpen. Deze test kan zich richten op het principe van een 'beheerste en integere bedrijfsvoering' (inclusief risicomanagement) zoals genoemd in de Pensioenwet.

Reactie Pensioenfederatie

De Pensioenfederatie, de overkoepelende organisatie van Bedrijfstakpensioenfondsen, Ondernemingspensioenfondsen en Beroepspensioenfondsen, maakt graag gebruik van de geboden mogelijkheid om te reageren op de open brief van de NBA, die behartigenswaardige signalen bevat. Het feit dat ook de NBA de behoefte voelt om als niet primair betrokken partij haar inzichten en opvattingen over de aanvullende pensioenen publiekelijk te uiten, bewijst eens te meer dat pensioen een maatschappelijk relevant onderwerp is.

De voorbije jaren hebben geleerd dat de bestaande pensioencontracten niet langer houdbaar zijn. Het nieuwe pensioencontract, waarover sociale partners momenteel intensief onderhandelen, moet antwoord geven op twee structurele problemen: de doorgaande stijging van de levensverwachting en de groeiende afhankelijkheid van beleggingsresultaten met de bijbehorende toenemende onzekerheid. Het pensioen moet toekomstbestendiger worden. Hiervoor is ook aanpassing van de Pensioenwet en het bestaande Financieel toetsingskader nodig.

Voor de Pensioenfederatie is van eminent belang dat het nieuwe pensioencontract uitvoerbaar en financieel houdbaar is, maar ook dat de pensioenregeling valt uit te leggen aan de deelnemers. Het mag dus niet te ingewikkeld worden. Dat is een grote uitdaging, temeer omdat het ontwerpen van nieuwe contracten en het daarin al dan niet opnemen van eerder opgebouwde rechten technisch en daardoor ook communicatief gecompliceerde materie betreft. Daarbij zij opgemerkt dat verdere uitbreiding van de uniforme informatievoorziening naar deelnemers, zoals de NBA suggereert, niet automatisch leidt tot meer kennis, inzicht en begrip. Veel deelnemers leggen het bestaande Uniform Pensioenoverzicht nu reeds ongelezen terzijde omdat het te uitgebreid wordt gevonden.

Pensioencontracten overspannen een zeer lange tijdsperiode, tot wel 60 jaar. We moeten ons realiseren dat op zo'n termijn geen honderd procent garanties zijn te geven tegen aanvaardbare kosten. Juist omdat er geen sprake is van volledige garanties, zijn Nederlandse pensioenfondsen al decennia lang in staat gebleken om tegen redelijke premies en lage uitvoeringskosten een adequaat pensioen aan te bieden. De uitdaging voor sociale partners, overheid, toezichthouder en natuurlijk voor de sector zelf bestaat eruit, dit ook in de toekomst te blijven doen.

Colofon

KENNIS DELEN IN DE PENSIOENSECTOR

De NBA presenteert in deze open brief vijf signalen (en aanbevelingen) aan belanghebbenden in en belangstellenden voor de pensioensector. De pensioensector vormt het derde onderwerp dat door de Signaleringsraad van de NBA is geselecteerd voor het beleidsprogramma Kennis Delen. Een werkgroep van externe accountants die pensioenfondsen controleren hebben geanonimiseerde bevindingen en meningen verzameld en bediscussieerd. Zij hebben daarbij andere accountants betrokken en stakeholders geconsulteerd. De Signaleringsraad heeft de signalen maatschappelijk geijkt. De Pensioenfederatie is bereid gevonden om schriftelijk op de open brief te reageren. De coördinatie was in handen van het programmameteam Kennis Delen. Het bestuur van de NBA is allen zeer erkentelijk voor hun bijdrage.

Signaleringsraad

prof.dr.mr. F. van der Wel RA (voorzitter)

prof.dr. M.N. Hoogendoorn RA

R.J. van de Kraats RA

L.A.M. van den Nieuwenhuijzen RA

mw. drs. M. A. Scheltema

Werkgroep Open Brief Pensioenen

drs. F.J.J. Glorie RA

drs. M. van Luijk RA

drs. J. Niewold RA

N.M. Pul RA

drs. H.C. van der Rijst RA

W. Teeuwissen RA

Programmameteam Kennis Delen

drs. R.B.M. Mul MPA (voorzitter)

M.J.P. Admiraal RA

mw. drs. I.H. Kramer RC

drs. R.H.M. Schouten RA RE RO

MEER INFORMATIE

Een open brief is één van de publicatievormen van het beleidsprogramma Kennis Delen. Hiermee wil de NBA tijdig een bijdrage leveren aan een actueel debat. Eerder bracht de NBA twee publieke managementletters uit over Verzekeringen (juni 2010) en Zorg (november 2010). Hierin worden de signalen uitgebreider toegelicht en is ook aan meerdere belanghebbenden, waaronder de toezichhouder(s), om een schriftelijke reactie gevraagd. Alle publicaties zijn openbaar en bedoeld voor een breed publiek. Voor meer informatie over de inhoud van deze open brief kunt u zich wenden tot drs. R.H.M. Schouten RA RE RO, tel. 020-3010318 of r.schoutenl@nba.nl. Meer informatie over het programma Kennis Delen is te vinden op de website van de NBA www.nba.nl.

Nederlandse
Beroepsorganisatie
van Accountants

NBA

Antonio Vivaldistraat 2-8
1083 HP Amsterdam
Postbus 7984
1008 AD Amsterdam
T 020-3010301
F 020-3020302
E nba@nba.nl
I www.nba.nl